

„BOSNA I HERCEGOVINA JE KULTURNOCIVILIZACIJSKI UNIKAT“

Pozdravni govor Alije Izetbegovića povodom Dana državnosti BiH, 25.11.1991.

„Dame i gospodo, dragi prijatelji i gosti!

Okupili smo se danas ovdje, pod krovom ovog visokog doma, da obilježimo Dan državnosti Bosne i Hercegovine. Na današnji dan, prije četrdeset osam godina, 247 delegata iz cijele Bosne i Hercegovine, na Prvom zasjedanju Antifašističkog vijeća BiH u Mrkonjić-Gradu donijelo je akt kojim se utvrđuje državnost i postojanje BiH u njenim historijskim granicama. Rezolucija koja je tom prilikom donesena ostaje tako nezaobilazan historijski i politički čin. Njime je potvrđeno ono što je mnogo puta ranije bilo ustanovljeno međunarodnim ugovorima koji su određivali granice Bosne i Hercegovine i njen politički status. Više od toga, dokument o kojem je riječ, potvrđuje jednu važnu činjenicu: neophodnost zajedničkoga državnog i političkog života ljudi na ovom prostoru. U tim ratnim danima, nadneseni nad realnost BiH, ljudi su shvatili da je ona usljed izmiješanosti naroda i kultura, jedinstveno područje, kulturnocivilizacijski unikat, bez poređenja u Evropi.

Historijski dokumenti zemlju Bosnu i njenog bana prvi put spominju u devetom vijeku, a srednjovjekovna bosanska država će, poput mnogih drugih sličnih tvorevina ovoga vremena, postepeno izgraditi svoj politički okvir i suverenitet. Najviši dometi toga razvoja su godine pod kraljem Tvrtkom, a u formalnopravnom pogledu to je svakako krunisanje papskom krunom kralja Stjepana Tomaševića u Jajcu 1461. godine. Bilo je to neposredno pred dolazak Turaka u ove krajeve, ali, kao što to historijski fakti govore, Bosna i Hercegovina će i u narednih pet stoljeća nastaviti da živi kao posebna državna, pravna i politička cjelina.

Ta stoljeća, obilježena turskom, a kasnije autrijskom dominacijom, ostavila su u Bosni svoj neizbrisivi trag i pečat. Prožimanja različitih vjera, nacija i kultura stvorilo je jednu vrstu bosanskog kosmopolitizma, koji treba nastaviti razvijati i njegovati: možeš da se zoveš kako hoćeš, da vjeruješ u što želiš, ali treba da budeš čovjek, da živiš i pustiš druge da žive. U tom smislu imamo u posljednje vrijeme, nažalost, retrogradne pojave, pokušaje da se dijeli ono što je očito nedjeljivo, da se svako povlači i zavlaci u svoj atar. Ali, uzmimo da je to jedna groznica koja istina dobro trese Bosnu, koja će, međutim, biti i proći.

Ali šta se događa sa Bosnom? Kraj Prvog svjetskog rata označava propast Austro-Ugarske monarhije. U Bosni se formira Narodno vijeće. Prvog novembra 1918. godine dotadašnji austrougarski poglavar Bosne i Hercegovine, general Sarkotić, predaje vlast Narodnom vijeću, a dva dana kasnije, trećeg novembra 1918, Bosna i Hercegovina dobija i prvu Narodnu vladu.

Narodno vijeće Bosne i Hercegovine, uvjereno da je južnoslavenskim zemljama optimalna perspektiva u međusobnom povezivanju, odlučuje o ulasku u zajedničku državnu zajednicu južnoslavenskih zemalja. Historija državnih zajednica koje su nastale nakon Prvog, odnosno u vrijeme i nakon Drugoga svjetskog rata na tlu današnje Jugoslavije, uglavnom je poznata. Monarhistička Jugoslavija nije mogla održati unutrašnju koheziju naroda i brzo se raspala u sudaru sa vanjskom agresijom. Druga Jugoslavija koju su činile šest republika i dvije autonomne pokrajine patila je od mahana sistema koji se zasnivao na ideologiji i koji je zaustavio normalne demokratske procese. Iako su mnoge stvari već danas jasne, pravičnu ocjenu jednog i drugog sistema moći će dati samo historija, i mi ćemo joj prepustiti taj sud.

Vrijeme u kojem živimo, vrijeme današnje, obilježeno silaskom sa historijske scene socijalističkih poredaka istočnoevropskoga tipa i uspona demokratije, prepuno je iskušenja sa kojima nam valja izaći na kraj. Naglo oslobođene energije, neiživljeni nacionalni snovi, praćeni potpunom propašću institucija i pojavom gole sile, čine da ova zemlja ponovo postane natopljena krvlju hiljada nevinih ljudi. Ako je historija učiteljica života, a jest, sasvim je sigurno da u vremenu i prostoru u kojem živimo ima previše onih koji od nje nisu ništa naučili. Doima se nevjerovatno, a nažalost istinito, činjenica da je tako mnogo ljudi od ugleda i uticaja u svojim sredinama koji su potpuno izgubili ljudski orijentir i stavili se u službu duhovnog i fizičkog nasilja. Događaju se stvari za čiju kvalifikaciju u našem jeziku, kako nedavno reče jedan ugledni književnik, ne postoji dovoljno ružna riječ.

Ako je za utjehu, valja reći da smo našu Bosnu do sada uspjeli održati izvan otvorenih vojnih konfrontacija. Naravno, zasluga za to pripada ovom narodu. Želimo vjerovati da će tako i ostati, da će ratna prijetnja koja nam se nadvila nad glavom proći upravo zahvaljujući našoj volji da sačuvamo mir. O drukčijoj mogućnosti strašno je govoriti, iako govoriti treba. Neprekidno i uporno valja nam ukazivati na ono što smjeraju pojedini bolesni ljudi. Zar tragičnih primjera u našoj neposrednoj blizini nemamo i previše? U osnovi, istinski, bosanskom čovjeku nacionalne isključivosti doimaju se pomalo strano. Duboko u njegovoj svijesti zapisano je da svaka krajnost te vrste znači, ustvari, negaciju Bosne i njenog bića. Ističući u prvi plan suverenog pojedinca, Evropa, koja se kod nas tako često uzima kao mjerilo i vrijednost, insistira na ljudskim pravima kao nečemu što ima univerzalnu vrijednost. Nacionalna prava su samo jedno od tih prava. Njihovo poštivanje podrazumijeva i svijest o granicama, trenutku kada sloboda jednog čovjeka ili naroda počinje ugrožavati slobodu drugoga. To je ona lekcija koju izgleda svi moramo ponovo učiti.

A kada ova oluja jednog dana prođe, morat ćemo se vratiti sebi samima. Morat ćemo se upitati koliko znamo o samima sebi? Gdje su kapitalni radovi o kulturnoj i civilizacijskoj baštini Bosne i Hercegovine? Kulturne godišnjice prolaze nam gotovo neprimijećeno. Gotovo ništa, ili tek malo – o svemu ovome što čini prošlost Bosne znaju njeni mlađi naraštaji, a time se ne mogu pohvaliti ni oni stariji. Tu nas čeka veliki posao. Završavajući ovo kratko izlaganje i čestitajući vam današnji praznik, ja ga mogu završiti samo na jedan način: apelom za mir i željom da ratna stradanja u ovoj napaćenoj zemlji konačno prestanu. Uvjeran sam da time na najbolji način tumačim i vaša osjećanja i osjećanja našeg naroda.

Hvala vam!